

Juryns motivering:

Ett gnistrande språk kryddat med en sakral ton som fångar läsaren redan från första raden. Författaren beskriver en yttre såväl som en inre resa mot naturen och dess skönhet. Som läsare är det svårt att värja sig mot huvudpersonens starka upplevelse av naturens religiösa och helande kraft. Den finstämda beskrivningen av naturen som en kyrka utan väggar och tak berör djupt.

En söndag

Hon trodde att det hade börjat vid kyrien. Innan dess hade allt gått som vanligt, ja hon hade till och med fått en helt oväntad känsla av ljus i bröstet över att ännu en gång få hälsa dessa människor välkomna till kyrkan. Att de blev färre och färre och att medelåldern låg en bra bit över 60 år gjorde inte ens så mycket just den dagen. Hon visste att det fanns någon slags glädje under deras allvarliga ansikten, att församlingen i många fall var deras enda sociala gemenskap och att söndagen var det nav kring vilket deras veckor och liv snurrade.

Men så kom då den där litanian. Hon hade aldrig riktigt tyckt om den och brukade vara lite lättad när den var över. De första tonerna var alltid värst. Då var risken överhängande att rösten antingen gick upp i falsett eller dog ut i en kvävd viskning. Och även om man sedan kom in i det så gällde det att framhärda i det överspända tonläget medan man kände sig alltmer främmande, ja nästan rädd för sig själv.

Men det där var egentligen inget att fästa sig vid. Det brukade gå över sedan när lovsången kom, drivas ur bröstet av de fullödiga tonerna och förskingras i orgelns brusande koral. Därför sjöng hon alltid särskilt starkt då, tog i från lungornas botten för att lösa upp knuten i struphuvudet, lät sig genomblåsas av musik som när man vädrar med korsdrag.

Men den här gången gick det inte över. Hon uttalade orden och formade tonerna, men hon kunde inte sjunga. Det hade plötsligt kommit något matt

och falskt i de så ofta upprepade uttrycken. ”Ära åt Gud i höjden och frid på jorden bland människor som han älskar”, vad betyder det? Det hade uttalats av så många präster genom tiderna att det inte blivit mer än en mekanisk rörelse med tungan. Vad är ära? Vad är frid? Vad är kärlek? Det har aldrig några psalmer kunnat svara på.

Hon såg på dessa gamlingar som satt och pressade sina ynkliga stämband till tunnröstade, skälvande toner. Dessa gnällande tanter, dessa mumlande gubbar, vad var sångerna, texterna och söndagarna för dem? En vana, en slentrian, precis som Gud var en slentrian. De hade blivit döpta innan de kunnat känna och konfirmerade innan de kunnat tänka. Deras liv hade varit som en enda meningslöst mässande psalm.

Och med ens tyckte hon att sången blev till en kakafoni, ett skorrande gnissel och ett fariseiskt tjatter. O gode Gud låt det få ett slut! bad hon, och det tog slut. Tystnaden var så befriande att hon blev stående med slutna ögon och bara sjönk djupare och djupare ner i tomheten i sitt eget inre. Det var svårt att säga hur lång tid det hade gått när hon märkte de flackande, nervösa ögonen i bänkraderna och förstod att de väntade på henne. Då gick hon bort till talarstolen för att läsa dagens bön.

Vad som sedan hände, vad hon läste och gjorde och sjöng skulle hon inte ha kunnat säga efteråt. Hon visste det väl knappt medan det pågick. Någon gång hade hon slagit upp bibeln för att läsa, det skulle hon minnas, men hade hon hållit sin predikan? Och hur hade det gått när hon skulle tända ljus för de avlidna? Det måste ju ha varit rent farligt.

Men efter en viss tidpunkt skulle hon minnas allting desto bättre. Hon skulle spela upp samma scen inom sig gång på gång och återuppleva varje rörelse, varje syn och framförallt varje känsla med den plågsamma klarhetens hela förvirring.

Hon vände sig om för att duka altaret till nattvard, och för en kort stund fann hon sin räddning i den koncentration och varsamhet som krävdes för att få allt på rätt plats. Bursan i rätt vinkel och kalkklädet lagom långt ner. Korporalet med sömmarna uppåt. Oblaterna på höger sida, vinet på vänster. Det var kanske rentav så att hon glömde allt för en stund. Glömskan är en nåd från ovan om den varar. Men en förbannelse om man råkar minnas igen.

Hon såg upp och mötte altartavlans korsfäste Jesus med blicken. Han var målad i gotisk stil – ansiktet var förvridet och blicken såg upp mot himlen med den längtan som endast den fullkomliga övergivenheten kan framspränga. Men det var bara målade ögon, stela och döda, ingen blick. Den levande guden såg inte ur dem. Eller var det hon som inte såg? Den våta kalkputsen som torkat in, det krossade och uppblötta färgpigmentet som stelnat. Var det allt som fanns för henne?

Och djupast i sitt inre visste hon nu att inget mer skulle hjälpa. Hon kunde klaga och ropa hur mycket hon ville. Han som hängde där på väggen skulle ändå inte höra. ”Kyrie eleison!” hade Bartimaios ropat. Och Jesus botade hans blindhet och sa: ”Din tro har hjälpt dig”. Men hur ska man bli hjälpt om man redan är blind i själen?

Hon vände sig om medan vanan beredde sig att sjunga ”Öppna era hjärtan för Gud.” Men precis när hon skulle ta första tonen hajade hon till. Hon hade visserligen ännu tillräckligt med sinnesnärvaro kvar för att avfärda alltsammans, men hon kunde inte hjälpa att den där känslan växte sig starkare och starkare. Allting skedde kanske bara på en sekund, men den sekunden sträcktes ut som ett dragkampsrep mellan besinningens och panikens två krafter. Paniken segrade, sekunden brast sönder, störtade samman över henne så att hon trodde att hon skulle kvävas. Hon befann sig

inte längre i en kyrka. Det höga taket hade krympt samman till ett källarvalv, de kala väggarna hängde över henne som i en trång korridor. Ljuset som bara föll in genom takfönstren gav henne en känsla av att befinna sig djupt under jorden. Hur skulle hon kunna öppna sitt hjärta? Hon var ju inlåst i ett fängelse. Hon var levande begravd i en katakomb. Och i detsamma kom kvävningkänslan över henne med full kraft och drog henne med sig ner i mörkret.

*

Det första hon såg var ett vattenglas som sträcktes fram mot henne. Hon trevade omkring sig och kände golvet kalla stenläggning mot handen.

-Sara! Sara! Sådär ja. Här, drick nu lite så ska du se att det blir bättre.

Det var Martin, kyrkvaktmästaren. Hon reste sig häftigt.

-Nej nej! Sitt du ner för all del! Vi kan vänta, ta det lugnt bara. Det här kan hända vem som helst om det vill sej illa. Du har stått upp så länge och har kanske inte ätit så mycket. De levande ljusen gör väl sitt till förresten och vi ska inte ens tala om den där mässhaken som måste vara förskräckligt varm.

Det är allt. Seså, ta nu lite vatten så är jag säker på att det snart går över.

Hon skakade bara på huvudet, mumlade något hopljuget om klaustrofobi och frisk luft och sa att hon behövde komma ut en stund. Och innan han hunnit hejda henne hade hon börjat gå, på gränsen till springa bort genom altargången. Hon behövde inte ens anstränga sig för att inte möta någons blick bland de som satt närmast. Hennes ögon, hennes sinne och väsen var bara riktat mot den stora porten längst ner, mot detta *ut, ut* som ekade inom henne.

Hon sköt upp dörren, hastade ner för stentrappan och började springa över parkeringsplatsen. Hon visste inte vart hon var på väg, men ändå var det som om hon höll andan, som om hon inte vågade dra in den svala försommarluften och se upp mot himlen förrän hon var framme. Till sist förstod hon dock vart hennes fötter förde henne. Då var hon bara ett par meter ifrån skogsbrynet.

Kyrkan var byggd på en höjd och i den steniga sluttningen ner mot staden hade en gammal tallmo lämnats kvar. Det var vad man brukar kalla en fattigskog, med masurvresiga och vrilknotiga furor som stretat sig upp mot ljuset i sekel efter sekel av näringsbrist. De hade krängt av sig så många stormar och ruskat av sig så många snöfall, de hade gömt så många nötskrikor i sitt grenverk och smält ner så mycket aftonglöd i sin glansbark att tiden själv inte kunde minnas när det äldsta trädet varit planta.

Så fort hon kom in där slutade hon springa. Istället gick hon mycket långsamt, som om hon hade varit rädd att bryta tystnaden. I själva verket var det tystnaden inom henne själv som hon inte ville störa. Innan var det tomhet, nu var det tystnad, och det var något helt annat. Hon visste att det fanns så mycket bräckligt och ogripbart i den där tystnaden som flydde undan om man inte var stilla.

Det dröjde inte länge förrän hon greps av en häftig lust att ta av sig skorna. Varsamt, som för att utforska varje knölighet, satte hon ner de bara fötterna mot stenhällen och kände hur hon bars av urberget. Sedan gick hon över husmossan som ännu var lite fuktig efter nattens dagg. Hon blundade och tyckte att det luktade myrra ur de solvarma fjolårsbarren. Och när hon öppnade ögonen igen fick hon för sig att hon stod i en pelarsal med stam på stam och valv på valv som skymde bort varandra i det gröna grenverket. Hon visste att staden tog vid bara ett par stenkast bort, men ändå kändes det

som att dessa pelargångar vindlade bort i all oändlighet under kronornas slöja. En duva svävade fram högt över henne.

Då gick en stöt av vind fram i träden. Den strilade fram i barrrens miljoner pipor och det brusade som av en... orgel. Hon började springa igen, var som det vissna lövet som fångas av en vårbris och får liv på nytt. Hon virvlade runt inne i valven, kring lingonris och kråkbär och ibland en klunga skvattram som blommade likt levande ljus. Hon var i vinden och vinden var i henne.

Så blev hon stående. Skogen hade öppnat sig i en glänta, ett kor. I mitten låg ett flyttblock likt ett altare, klädd med mossans gröna altarduk. Nu visste hon att hon var framme. Utan att ha planerat det föll hon ner på knä och bad, eller försökte åtminstone. Hon famlade efter orden men fann inga, hon visste inte ens vem hon bad till. Kanske ställde hon snarare en fråga, rakt ut i livets hela otillräcklighet och obegriplighet och meningslöshet. Men hon fick ett svar. Och med ens visste hon att det inte behövdes några ord. Ordlösheten är den största tacksamhet som livet kan få.

Hon befann sig i en kyrka, men en kyrka utan väggar och tak. Och när hon blickade upp mot himlen, mot det milda blå ljuset över stackmolnens paradisberg, då tyckte hon att det var första gången hon verkligen såg den. Tänk att den alltid hade funnits där över henne, tänk att den alltid skulle välva sin obegränsade evighet över allt som lever och ska leva.

Då reste hon sig upp och började gå tillbaka.

Adam Bergström (Förstapris Novellpriset 2019)